



Torshälla hembygdsförening

S:t Olofs Gille



Invigning av utställningen

AXEL OXENSTIERNNA 16 JUNI 2019

NÅGRA FAKTA HOPPLOCKADE AV ROLF FORSSELL,
MAJ 2019

JÄDERS KYRKA

Jäders pampiga kyrka har en komplicerad byggnadshistoria. I norra muren ingår delar av en romansk 1100-talskyrka. Under 1400-talet byggdes tornet. Under 1600-talet lät Axel Oxenstierna bygga om kyrkan i flera etapper med avsikt att den skulle bli hans och ätten Oxenstiernas begravningskyrka. Den räknas som ett av landets främsta verk från renässansen. Altarskåpet har tidigare suttit i Storkyrkan i Stockholm.

GREVEN, RIKSKANSLERN AXEL OXENSTIERNNA.

Föddes 16 juni 1583, dog 1654 vid 71 års ålder. Han betraktas som grundaren av den svenska statsapparaten. Han bildade Sveriges första ämbetsverk och bland annat det svenska Postverket. Han indelade landet i jämn-stora län ledda av en landshövding. Oxenstiernas länsgränser har gällt i huvudsak ända fram till vår tid. Som 16 årig blev han, med sina två bröder 1599 till 1603, av sin förmyndare, skickad till säkerhet på kontinenten. Han studerade då vid de främsta högskolorna i Wittenberg, Jena och Rostock. Därigenom undgick han de blodiga utrensningar med vilka Karl IX säkrade sin kungamakt efter sitt inbördeskrig mot kung Sigismund. Efter sin återkomst till Sverige 1603 gjorde Axel O. snabbt karriär. Under många år var han Gustav II Adolfs närmaste man. Efter kungens död i slaget vid Lützen 1632 var han under drottning Kristinas år som omyndig i praktiken Sveriges regent. Han var gift med Anna Åkesson Bååt med vilken han fick 12 barn. Av dessa uppnådde endast fem vuxen ålder. Anna Bååt ärvde bland annat Tidö slott. Axel Oxenstierna begravdes under stor ståt i Storkyrkan i Stockholms och gravsattes i sitt nybyggda gravkor i Jäders kyrka.

FIHOLMS GODS

omnämns 1250 i testamentet efter kung Erik den läspe och haltes änka Katarina Sunedotter. Då var Fiholm en del av storgodset Strand. 1275 daterar kung Valdemar (Birger jarls son) ett brev på Fiholm. 1402 såldes Fiholm till unionsdrottningen Margareta. Margaretas fosterson och efterträdare som regent Erik av Pommern donerade år 1404 Fiholm till Johanniterklostret i Eskilstuna. På 1500-talet hamnar Fiholm i ätten Oxenstiernas ägo. 1617 ärvde Rikskanslern Axel Oxenstierna Fiholm efter sin mor (änka). Han satte igång med att uppföra ett slott på Fiholm. De två flygelbyggnaderna stod klara 1642. Huvudbyggnaden ritades av arkitekten Simon de la Vallée men blev aldrig uppförd. Kanske berodde det på att Axel Oxenstiernas son Erik 1642 stack de la Vallée till döds på Stortorget i Stockholm just 1642. Det hindrade inte Erik Oxenstierna att fortsätta sin karriär och bli både riksråd och generalguvernör.

Sedan 1980-talet ägs Fiholm av Göran och Charlott Mörner.

Fiholm betyder Fäholmen=holmen dit bönderna förde sina kreatur för bete före det att landhöjningen gjort Fiholm till en ås i det omgivande platta landskapet.

Det kan tyckas märkligt att så många av de gårdar vi besöker som Julita, Magda och Fiholm alla ståtar med att de omnämndes första gången på 1200-talet. Givetvis är dessa gårdar betydligt äldre, förmodligen var de storgårdar redan på vendel- eller vikingatiden. Men först på 1200-talet blev det vanligt med att ägarbyten bekräftades i skrift. Tidigare bevittnades ägarbyten av att de genomfördes muntligt framför några utvalda betydande personer vilka kunde försäkra att ägarbytet genomförts på ett riktigt sätt. Men med kyrkan och munkarna infördes skriftliga, bevittnade dokument över transaktionen.

Jun 2019

PROGRAMKOMMITTÉN INDUSTRIHISTORISKA UMGÅNGET

Jan-Erik, Rolf & Benny